

PLAGIATUL ACADEMIC

Andre Cabanis,

profesor universitar,

Universite Toulouse I Capitole

I - DEFINIȚII ALE PLAGIATULUI

A - Plagiatul în general

Istoria plagiatului

Existența, din timpuri străvechi, a numeroase lucrări fără autor: (de exemplu Cântecul lui Roland: *Tuoldus scripsit*)

Homère, *Iliada și Odiseea*

Shakespeare, Molière ?

Lucrări presupuse a fi create din genialitatea unui popor: Cântecul Nibelungilor, Cântecul Regelui Artur etc.

Mai târziu, sancțiunea în baza legislației privind drepturile de autor - protecție târzie:

În Franța sub vechiul regim: obținerea unui privilegiu

1777: societatea de autori (fondată de Beaumarchais)

1838: societatea oamenilor de litere (Balzac)

La nivel internațional: 1710: Legea Reginei Ana a Angliei, considerată ca fiind la originea drepturilor de autor (poate fi reînnoită o dată la 14 ani)

Rezultate actuale: dreptul moral perpetuu și imprescriptibil, de exemplu drepturi patrimoniale: de la 50 la 100 de ani (în cazul Franței 70 de ani)

B – Specificitățile plagiatului academic

Nu este numai o problemă privind drepturile de autor deoarece:

- adesea lucrarea nu este publicată (dar nu este o condiție)

- adesea împrumuturile/citările sunt limitate

- adesea prejudiciul este dificil de cuantificat

Rezultatul: plângeri puține din partea victimelor plagiatului

Este adesea o chestiune de deontologie. Care este obiectivul activității academice?

- avansarea în cercetare

- demonstrarea capacității de a cerceta și de a redacta o lucrare de cercetare

Dezvoltarea plagiatului o dată cu dezvoltarea informaticii și a tehnologiilor TIC

- facilitarea căutării documentelor pe internet

- facilitarea copierii documentelor (a se vedea cele expuse în secundar). Dar... identificarea facilă este un alt element al hazardului: putem cunoaște toate documentele?

- existența unor programe informatice de ultimă oră

Timp îndelungat, manifestarea tendinței universităților de a nu acționa în judecată (simpla anulare a textului plagiat). La ora actuală există tendința de a cere mai multă rigurozitate în sancționarea plagiatului.

Michelle Bergadaa, profesor la Universitatea din Geneva distinge 4 tipuri de plagiat: peticator, manipulator, fraudulos și trișor (distincție completă)

Pierre Dubois, profesor la Universitatea din Marne-la-Vallée

Gilles Guglielmi, profesor la Universitatea din Paris 2

Geneviève Koubi, profesor la Universitatea din Paris 8

Hélène Maurel Indart, profesor la Universitatea din Tours

Sylvain Piron, conferențiar la EHESS

(listă preluată de pe site-ul lui Jean-Noël Darde)

II – CARACTERISTICILE PLAGIATULUI ACADEMIC

A – Diverse forme ale plagiatului academic

Lista de pe site-ul UQAM (plagiată uneori):

«Copierea de pasaje de text dintr-o carte, dintr-o revistă sau pagină web fără a le pune între ghilimele și/sau fără menționarea sursei.

- introducerea, în cadrul unei lucrări, a unor imagini, grafice, date etc. provenind din surse externe sau fără indicarea sursei.
- sintetizarea ideii originale a unui autor folosind propriile cuvinte, dar omițându-se indicarea sursei.
- traducerea parțială sau totală a unui text fără menționarea sursei.
- reutilizarea unei lucrări elaborate în cadrul unui curs fără a obține în prealabil acordul profesorului.
- utilizarea lucrării altei persoane și prezentarea acesteia ca fiind concepție proprie (și aceasta, chiar dacă persoana respectivă și-a dat acordul).
- cumpărarea unei lucrări de pe un site web. »

Propunerile mele:

Cel mai frecvent caz: reproducerea pasajului de text, dar uneori cu o terminologie specifică impusă (de exemplu aduce atingere bunelor moravuri, aduce atingere ordinii publice etc.)

- indiferent de text: articol, carte, interviu, site web
- indiferent de autor: istoric, anonim (=/= problema dreptului de autor)
- indiferent de limbajul utilizat: a traduce nu este suficient

Scuze dezincriminatorii:

- schimbarea unor cuvinte preluate/împrumutate
- considerarea că textul împrumutat nu este original
- Pb: Parafrazarea textului preluat/împrumutat
- alte situații (mai dificil de identificat): reproducerea unui tabel, grafic etc, inclusiv prezentarea unor date colectate de alții

Preluarea unei idei originale:

- dificil de identificat (opinie personală?)
- dificil de apreciat (original?)
- dificil de atribuit (autor?)

Alte cazuri mai discutabile (calificate ca fiind plagiat?)

- nementionarea tuturor participanților la o cercetare colectivă (frecvent)
- nementionarea tuturor autorilor care au lucrat la o anumită / pe o anumită temă
- citarea, în calitate de coautor, a unei persoane care nu a participat (a se vedea expunerile colective ale studenților)
- nu este indicată citarea unui autor care a acceptat să nu fie menționat (ca o recunoaștere, respectare a dorinței sale)
- autoplăgiat

Este posibil să ne autoplăgiem? Foarte adesea toți marii autori fac asta (tehnica «articulului gigogne»). Există vre-o justificare d.p.d.v. juridic? Nu, nu ne putem fura noi înșine; justificare științifică: o gândire care se dezvoltă treptat

Soluție: indicarea textelor anterioare care au fost preluate total sau parțial și menționarea acestei preluări

B – Referința bibliografică, ca modalitate de a evita plagiatul

O modalitate simplă de a evita acuzația de plagiat: menționarea referinței/referințelor

Caracteristici ale referinței (diverse stiluri):

Aceasta ar trebui să permită cunoașterea amplitudinii textului preluat/citat/împrumutatului:

- în cazul unei citări scurte: ghilimele
 - în cazul unei citări lungi: paragraf izolat cu liniuță la stânga
- Aceasta ar trebui să permită cunoașterea originii împrumutului:
- fie referință clasică: autor, titlu, editor, loc și dată, pagină etc.; reguli de prezentare foarte diverse;
- fFolosirea unui anumit stil de citare nu are efecte asupra plagiatului
- fie referință simplificată cu trimiteri la conținut
- Mai simplu: menționarea numelui autorului și al anului de publicare a lucrării
- Modalități de trimitere în cazul în care se face trimitere la un document de pe internet: în plus față de site-ul web trebuie precizată data accesării sale

III – SANCTIUNI ÎN CAZ DE PLAGIAT

Scuze dezincriminatorii: limitarea la menționarea unei surse la secțiunea bibliografie

Scuze inacceptabile: lucrări sau teze care nu au fost încă susținute

Argument:

Dacă diploma nu a fost acordată, fraudă nu a fost relizată: este sarcina directorului/coordonatorului să rectifice greșelile; este sarcina juriului/comisiei să găsească erorile

Criteriu: pentru ca sancțiunea să fi pronunțată, este necesar ca lucrarea să fie definitivă

Poate coordonatorul tezei sau lucrării să solicite sancționarea ?

- poate fi tentat deoarece a fost înșelat
- este responsabilitatea acestuia să verifice
- i se poate reproșa că nu a identificat
- rareori se va plânge
- poate fi tentat să se retragă
- plângeri ale candidatului?: din ce în ce mai frecvente

În schimb, atunci când se depune lucrarea, se aplică o sancțiune normală pentru lucrări: în general înainte sau în timpul susținerii, iar pentru teze: în general în timpul presusținerii

A – *Sanctiuni academice*

În Franța:

- intervenția comisiei de disciplină a consiliului de administrație a Universității
- nu este vorba de cazuri numeroase sau dificile de plagiat
- cel mai adesea: în timpul examenelor

Componentă mixtă a comisiei de cercetare a plagiatului: 12 membri (6 cadre didactice (profesori, conferențieri și alții, 6 titulari și 6 supleanți

Procedură foarte elaborată:

- informarea rectorului universității de către cel care a constatat fraudă
- sesizarea președintelui comisiei de disciplină de către rectorul universității
- întrunirea comisiei de instruire formată din 3 membri (2 cadre didactice și un titular)
- informarea și convocarea studentului/plagiatorului, asistat eventual de un consiliu, în fața comisiei de instruire
- întâlnirea comisiei de disciplină care audiază studentul și orice martor și ia o decizie
- posibila înștiințare a Consiliului Național pentru Învățământul Superior și Cercetare

Sanctiuni posibile: nota zero pe lucrare, avertisment, exprimare publică a dezaprobării vizavi de fapta comisă, excluderea din cadrul instituției până la 5 ani, eventual cu suspendare (nu mai mult de 2 ani), exmatricularea din instituție, excluderea din toate instituțiile de învățământ superior până la 5 ani, excluderea definitivă din toate instituțiile de învățământ superior

B – *Sanctiuni judiciare*

Intervenția tribunalelor?

Dreptul francez nu sancționează plagiatul (cuvânt absent), ci ceea ce este contrafăcut: «orice reproducere, reprezentare sau distribuire prin orice mijloace a unei lucrări, așa cum este definit și menționat în lege» (art. L 335-3 din Codul Proprietății Intelectuale)

Sanctiune posibilă (art. L 331-1-3 din CPI):

Maximum: 3 ani de închisoare, 300.000 € amendă și publicarea deciziei; luarea în considerare a deficitului, a prejudiciului moral, a avantajului obținut de contravenient

Ce este sancționat?: prejudiciul cauzat adevăratului autor mai mult decât avantajul (diplomă, avansare, prestigiu etc.) dobândit de cel care a plagiat

Speță: în 2013, condamnarea de către Tribunalul din Paris a autorului/autoarei unei lucrări privind anomaliile dentare: 5.000 € amendă și 25.000 € despăgubiri, titlul de doctor retras și teză distrusă; situație de facto: o mare parte din teză reia o altă lucrare (44 de pagini din 150 de pagini); factor agravant: lucrare coordonată de soț (relaxat); suspiciune: alegerea subiectului de cercetare a avut ca scop sprijinirea soției. În temeiul încălcării tribunalul a declarat că fapta soțului este o chestiune de deontologie și etică.

Solicitarea din partea unor profesori din cadrul universității a introducerii unei plângeri: în opinia mea nu este de dorit încurajarea unei intervenții a tribunalelor.

În conformitate cu hotărârea comisiei de infrațiuni din cadrul Curții de Casație din 2010 cu privire la autorul unei teze care reproduce altă teză: 2 ani de închisoare cu suspendare. Decizia Curții are 2 titluri interesante: dispoziția devine obligatorie de la publicare și scopul lucrativ al autorului (devenit avocat datorită tezei). În plus față de cele menționate intervine sancțiunea din partea opiniei publice, uneori tardiv.

Plagiatori celebri:

2011: Karl-Theodor zu Guttenberg pierde postul de Ministru al Apărării din Germania și titlul său de doctor pentru o teză plagiată

2012: lui Pal Schmitt i se retrage titlul de doctor pentru o teză susținută cu 20 de ani înainte privind Jocurile Olimpice, care reia un text în franceză a unui autor bulgar Nikolaï Georgiev. Acesta a fost nevoit să demisioneze din postul de Președinte al Republicii Ungare.

2013: Gilles Bernheim, șef rabin al Franței, recunoaște plagiatul în cartea sa *Quarante ans de méditations juives – 40 de ani de meditație evreiască*. El face trimitere la responsabilitatea sa privind plagiatul. Mai mult, el își atribuie titlul de doctorat în filozofie pe care nu l-a obținut. Ulterior el va renunța la funcția sa de șef rabin.

Arma absolută împotriva plagiatului?: programele de recunoaștere a similitudinilor. Universitatea din Geneva a identificat 14 programe gratuite și 6 programe comerciale de recunoaștere a plagiatului

- utilizare facilă: este suficientă descărcarea textului în cauză

- programele utilizează o bază largă de documente

- programele pot identifica nu numai elementele copiate, ci și reformulările

La Universitatea Toulouse I Capitole se utilizează aplicația «Compilatio», care furnizează procentul de similitudine identificat. Risc: studenții pot identifica modalități prin care să evite în mod artificial plagiatul și să denatureze rezultatul furnizat de program; recomandări existente pe internet: «caractere albe» (invisible în PDF)

Raport al grupului de lucru privind plagiatul electronic prezentat subcomisiei de pedagogie, precum și TIC din cadrul CREPUQ (decembrie 2011) recomandă utilizarea a două programe de verificare a plagiatului electronic, «Turnitin» și «Compilatio»; primul: 20 de limbi străine, elaborat de cercetători de la Université din Berkeley; al doilea: francez cu două versiuni - «Magister» pentru profesori și «Stadium» pentru studenți.

Vulnerabilități ale programelor:

- identificarea textului între ghilimele, a scrisului italic

- identificarea parafrazelor

- identificarea traducerilor
- identificarea ideilor

Programul de verificare «Turnitin» și «Compilation»

- investiții de timp
- interpretarea rezultatelor
- sensibilizarea studenților
- exploatarea de către alții a lucrărilor introduse în programul respectiv pentru verificare

ÎN CONCLUZIE: BUNE PRACTICI DE EVITARE A PLAGIATULUI

Măsuri de prevenire a plagiatului involuntar

Observație: se solicită nu numai evitarea plagiatului voluntar, ci și lărgirea tuturor măsurilor necesare pentru a evita plagiatul involuntar. Lipsa măsurilor de prevenire reprezintă o greșeală.

Măsuri de prevenire ce trebuie respectate:

- atunci când preluați informații din documente, puneți între ghilimele tot ceea ce copiați cuvânt cu cuvânt
- în general, atunci când preluați informații, este indicat să sintetizați. Există și posibilitatea să inserați direct.
- când preluați informații, sau când fotocopiați, nu uitați să menționați toate elementele caracteristice ale documentelor, mai ales că ele vor apărea în cadrul lucrării voastre și la bibliografie
- atunci când preluați informații, este bine să identificați calitatea sursei, inclusiv fiabilitatea sa
- menționați referința nu numai când citați textul, ci și când reproduceți o idee sau o analiză
- referința bibliografică vă îmbogățește lucrarea, pe când absența referinței poate fi o sursă de reproșuri
- menționați referința din documentul care citează un alt document, în cazul în care nu ați consultat documentul original: este mai onest... și mai prudent (adesea citarea sau referința poate fi inexactă)

Statistici privind plagiatul

(website: <https://www.plag.fr/statistiques-des-plagiats> accesat la 01.12.2016)

Hărți edificatoare, comentarii oarecum naive:

«Se poate observa din harta plagiatului că persoanele care trăiesc în țările cu un climat mai cald, precum, Italia, Spania, Grecia, Portugalia, au tendința de a plagia mai mult decât cele din țările cu o climă mai rece (Norvegia, Suedia, Regatul Unit al Marii Britanii, Finlanda). Se poate, de asemenea, observa că rata plagiatului este mai mare în țările sărace precum România, Bulgaria, Lituania, Rusia. Oamenii din aceste țări copiază mai mult decât cei din țările bogate.

Rata medie a plagiatului în toate țările analizate este de aproximativ 15,4%. Comparativ cu Danemarca, în mod cert există o situație de plagiat inacceptabilă în toată Europa și rămân încă multe de făcut pentru a o îmbunătăți».

Statul	Procentul de plagiat	Statul	Procentul de plagiat	Statul	Procentul de plagiat
Germania	8,9%	Marea Britanie	9,8%	Polonia	14,3%
Austria	7,5%	Grecia	24,5%	Portugalia	22,6%
Belgia	12,2%	Ungaria	16,8%	Cehia	13,3%
Bulgaria	24,8%	Italia	18,2%	Romania	26,1%
Danemarca	4,7%	Irlanda	4,9%	Rusia	23,5%
Spania	21,3%	Letonia	10,3%	Slovacia	17,8%
Estonia	10,2%	Lituania	18,4%	Slovenia	12,6%
Finlanda	12,2%	Norvegia	10,8%	Suedia	13,8%
Franța	8,6%	Olanda	13,5%	Elveția	11,6 %